

**A KOLOZSVÁRI
NEMZETI POLGÁRI ÖRSEREG
OKTATÁSI ÉS GYAKORLATI
SZABÁLYZATA**



KOLOZSVÁRRT
Tillys János sajátja.

Palatino

3894.

A NEMZETI ŐRSEREG

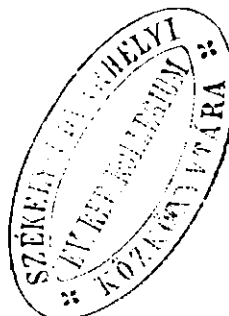
F. 28. II.

OKTATÁSI és GYAKORLATI

SZABÁLYZATA.

1848.

~~Pesty. M. 215.~~



KOLOZSVÁRTT,
TILTS JÁNOS SAJÁTJA.

2258

A' KIRÁLYI FŐTANODA BETŰVEL.

Előszó.

Kolozsvár nemzeti polgárőrségének főparancsnoka, a felügyelete alatti századok oktatási s gyakorlati szabályzatában egyformaságot eszközendő, bizottmányt nevezett ki, mely a különbféle szabályzatokat figyelemre véve, azokból egy a kolozsvári őrségnek sinórmértékül szolgálándót szerkeszsen össze. Az érintett bizottmány eljárásának eredményét itten veszi a' tisztelt közönség, azon méltányos vallomásnak előrebocsátásával, mikép jelen szerkezet, a vezényszavak némi módosítása, mozdulatok bővítése s némely általános elvek hozzácsatolása mellett, szóról szóra Gál Sándor polgártárs' folyó 1848-dik évben Pesten kiadott jeles „Szabályzatából“ vétetett által.

A szerző Gál Sándor úr

Előszava.

Hogy a jelen europai átalakulási mozgalmak következtében a bel- és küzbátorság fentartására alakuló magyar nemzeti őrsereg dicső rendeltetésének tökéletesen megfelelhessen, ezen szabályzatok ideiglenesen, t. i. míg a' nemzeti őrsereg országosan és törvényesen rendeztetik, és a' terjedelmesb alapszabályzatok a' sajtó alól kiszabadulva, közrebocsátatnak, zsinórmértékül ajánltatnak. Ennélfogva feltétetik, hogy a' nemzeti őrsereg' század-osztály—és zászlóaljvezérlői azon vezérszavakat és elveket, mellyek a' legkorszerűbb magyar hadi munkálatok nyomán, ezen szabályzatokban foglalvák, annál is inkább útmutatásul használandják, mivel világtörténetileg való, miként csak egység és teljes összefüggés által lehet az illy őrseret nagyszerű hivatásához, millyen a' csend és küzbátorság fentartása — tökéletesen kiképezni. Továbbá, hogy minden, a' küzbátorság- és csendet veszélyező, erőhatalom ellenében, a' hős magyar nemzeti őrsereg, a' többi bekeblezett nemzetekkel egyesülten, mintegy eldöntő sulyerő mérlegbe vethesse magát, mindenekfelett szükséges, hogy a' fegyverhez álló, 's harczolható nemzeti őrsereg' testületeit, — a' király, haza és alkotmány védelmére hebizonyított lelkesedéssel kívül, még a' rend és fegyelem szelleme is — mint akár-melly harczerőnek talpköve — áthassa.

I. Rész.

OKTATÁSI

szabályzat.

A' nemzeti örvitéz' rend
és sorbani kiképezése.

ELSŐ FEJEZET.

A' nemzeti örvitéz'
idomítása.

ELSŐ SZAKASZ.

Puska nélküli oktatás.

1. §. Állás.

Puska nélkül kikelve, három vagy több nemzeti örök lépésnyi távolságra állítatnak egymástól. A' sarkak zárkoznak, a' testet egyenesen hadias illedelemmel, és a' mellett kiadva kell tartani, és szabadon előre tekinteni, a' test nehézsége a' két talpon egyaránt nyugodjék.

2. §. Fejvetések.

A' fejvetések a': Jobbra — nézz! vagy: Balra — nézz! vezényletre gyorsan történnek.

3. §. Testfordulatok.

A' fél fordulatok a' jobb vagy bal oldalra: Fél — jobb! Arcz! vagy Fél — ball! Arcz! az egész fordulatok pedig: Jobbra — át! Balra — át! vezényletekre, és pedig mindig bal-sarkon vitetnek végbe. Azonban az egész fordulatokra nézve megjegyeztetik, hogy azok mindenkor azon oldal felé vezényeltessenek, melyre a' fejek fordítvák.

4. §. A' járatról.

A' járatnak a' test' fesztelen tartásával kell megtörténni.

A' járatnak három ne-

mei léteznek, t. i. lassu, gyors és sebes járat.

Figyelmeztető: Arczvonalonban előre! *Indulj!* Kilépés bal lábbal és zászló feléi fejtetés.

Állj! Az utolsó lépést megtéve azonnali megállás, és az illetőknél jobbra vetése a' fejnek.

Arczvonalonban gyorsan — *Indulj! Állj!*

Arczvonalonban sebesen! — *Indulj! Állj!*

Egyik lépésnemből a' másikba át lehet menni, ha járatközben vezényeltek:

Gyor—san! vagy: *Sebe—sen!* a' lassulépésbe visszatételkor: *lassan — lépj!* lépést rövidíts! vagy: *teljesen — lépj!* mikor mint kívánja a' szükség.

Továbbá a' lépésváltás a': *Lépést — válts!* vezérszóra történik; végre a' hátrálat a':

Hátra — lépj!-re.

De csak legfeljebb 8 lépésnyire, hol a' lépés félannyi, mint elé, mindég lassu lépésben.

5. §. Huzódás.

Ez helyből, vagy járat közben is történik:

Helyből:

Jobbra hu — *zódj!* negyed fordulat jobbra.

In—dulj! Állj! Arcz!
vagy:

In — dulj!

Egye — nest! Állj!

A' huzódások mind a' három lépésnemben gyakoroltassanak.

6. §. Üdvözet.

A' nemzeti őrvitéz minden tisztet és bajtársát üdvözli és pedig tetszés szerint, jobb, vagy bal keze fővegéhez felemelése által.

Csupán azon megjegyzéssel, hogy az alattvaló az előljárót az üdvözléssel mindenkor megelőzi.

Ezenkívül a' nemzeti őrvitéz minden más hadi tisztet polgáris és lovagias illedelemmel üdvözölni köteles.

MÁSODIK SZAKASZ.

Puskávali idomítás.

7. §. Állás.

Szint akkép, mint a' puska nélküli oktatásnál, három vagy több nemzeti őrvitézek lépésnyi távközre egymástól, sorba állítatnak, és a' puskatartás

betanítatik, t. i. megmagyaráztatik, hogy a' tusa bal kézzel megmarkoltatva és vállhoz szorítva, függőlegesen tartassék, és a' bal kar azon helyzethen létezzen, mint fégyvertelen jobbja.

Ezután a' pihenő fogás és pedig a'

Vállra — *fel!* Iga — *zodj!*

Kar — *ra!* Iga — *zodj!*

Súly — *ba!* Váll — *hoz!*

Láb — *hoz!* Váll — *hoz!*

vezényletekre.

Ha a' puskának: Vállra, Karra vagy Lábhoz hozatala után a' nemzeti örvítéznak tökéletesebb pihenést akarnak engedni, úgy:

Pihenj! és a' visszakoához: Figyelj! vezényeltetik, mire szabályszerű testállásba helyezkedik.

A' Figyelj! vezénylet egyébiránt akármely vezérszó előtt a' figyelem ébresztése végett — használhatatik.

8. §. Fejvetések.

Ezek a' 2. §. szerint történnek.

9. §. Testfordulatok.

Ezek a' 3. §. foglalt vezérszavak után vitetnek végbe.

E' mellett ügyelni, kell hogy a' puska, fordulat közben, váll és czombhoz zárkozva maradjon.

A' félfordulatok vállra és karra vett puskával is gyakoroltassanak.

Ha az átfordulat előtt a' puska vállra tartatik, úgy azt a' *jobbra!* vezényletre meg kell huzni, és az *át!*-rai fordulat végbevitele után haladék nélkül ismét vállra hozni.

10. §. Puskávali járat.

Hogy járat közben a' puska függőlegesen maradjon, a' csipőhöz szorítatik.

Járat közben a' puskának vállra, karra, és sulyba hordása gyakoroltassék.

A' puskávali járat szint azon vezérszavak és elvek szerint vitetik végbe, mint puska nélkül.

HARMADIK SZAKASZ.

11. §. Puskafogások.

A' puskafogások nem-

csak egyes nemzeti őrvitézektől, hanem egész részlegek által is, fel a' zászlóaljig — egyszerre vitetnek végbe.

Végbevitelök a' vezénylet' utolsó szótagjára, melly élesen (hangjelezve) mondatik ki — következik.

A' több billenetekből álló puska fogások kellő taglalása a' századvezérlőkre bizatik; itt csupán a' vezérszavak, és rövid jelentékek adatnak, hogy egyenlőség és őszhangzás uralkodhassék.

Vizsgafogások.

Minden kikeléskor a' nemzeti örök puskái, szóval fegyverzete és felkészülete megvizsgáltatnak.

E' végre:

S z e m l é r e — át!

a' puska testfelé fordítatik, és a' jobb kéz a' puska nyakához tétetik.

V i z s g á l a t r a — le!
ezen vezényletre a' puska bal láb mellé állítatik, és a' puskavessző megragadatik.

V e s s z ő t — csöbe!

A' puskavessző gyorsan kivonatik, és a' cső' torkába bebocsátatik.

V e s s z ő t — el!

A' csödből kiszökkenve, és közép táján megmarkolatva, vésetébe tétetik.

S z u r o n y t — fel!

Ha a' szurony nem volna feltüzve, úgy ez végbevitetik.

S z u r o n y t — le!

V á l l — hoz!

A' puska elébbirt helyzetébe felemeltetik.

T i s z t e — legj!

Ez három billenetben történik:

1. A' puska test felé fordítatik.

2. A' jobb kéz segélyével testközepe elébe hozatik.

3. Csöve testfelé fordítatik.

V á l l — hoz!

Szinte három billenetben történik.

L á b — hoz!

I m á — hoz!

A' jobb láb hátra vonul, és a' bal kéz főveghez emeltetik, mint az üdvezletnél.

I m á — ról!

Kéz és láb szabályszerű állásba helyeztetik.

I m á h o z t é r — delj!

Jobb térdre kell térdelni.

C s á k ó t v a g y K a l p a g o t — le!

Bal kézzel letétetve bal térdre tétetik a' főveg.

C s á k ó t v a g y k a l p a g o t — fel!

Szinte balkézzeel felté-
tetik.

Imáról — fell!

A' test, jobb talp-nyo-
mitás által, egyenesen sza-
bályszerű állásba felemel-
tetik.

Es kü — hōz!

A' puska bal láb elébe
állítatik, és bal kézzel má-
sodik karikáján megmar-
koltatik.

**Csákót vagy kal-
pagot — le!**

Jobb kézzel levéttelve a'
bal hüvelykre felszuratik,
és a' jobb kéz' hüvelyk-,
mutató- és középujja fel-
nyitva, az áll irányába jön.

**Csákót vagy kal-
pagot — fell!**

Ismét jobb kézzel fel-
tétetik.

Váll — hoz!

A' puska szabályszerű
állásába felemeltetik.

Szurony — ra!

A' tusa nyaka jobb kéz-
zel átmarkoltatik, a' jobb
váll megszegül, és a' pus-
ka akkép hozatik le, hogy
a' szurony éle felfelé irá-
nyuljon, a' bal kéz' szára
pedig a' testhez szorítva
álljon.

Váll — hoz!

Ismét szabályszerű ál-
lásba kell helyezkedni.

Föd ez d!

A' puska a' jobb kéz'

segélyével akkép döntetik
le, hogy a' szerszám a'
bal könyök megé, és a'
szurony' hegye a' földtől
arasznyi távolságba jöjön.

Váll — hoz!

A' puska ismét a' jobb
kéz segélyével szabály-
szerű állásba emeltetik.

Örtanyákoni megtámasz-
tása és megragadása vé-
gett a' puskának:

Láb — hoz!

Elé — támaszd!

Hátra — támaszd!
's ha az óráló által

Fegyvert — ragadj!
vezényeltetik; mindenik le-
hető gyorsan fegyverét meg-
ragadja, és vállaz.

Viszázd! szolgál, ha
valamely puska fogás nem
sikerülne.

Gulába! is tétethetnek
a' fegyverek, és **Re nd—
állj!**-ra az órítézek sor-
ba állnak.

LÖFOGÁSOK.

I. Töltés.

Figyelj!

Tölteni! — tölts!

Mint hogy a' löfegyverek,
mellyekkel, a' jelen nem-
zeti örsereg ellátva, kü-
lönbféle alkatásuak, azért
a' töltésfogás' magyaráza-
tát itten mellőzve, a' nem-

zetl őrsereg' vezérlőinek tetszésökre bízatik, vezérelvül csupán az szolgáland, hogy mindenik igyekezzék a' töltést lehető legnagyobb gyorsasággal végbevinni.

A' töltés végbevitele után:

I g a — z o d j ! vezényel-
tetik.

II. Tűzelés.

Figyelj!

Tűzelni! (Dobjel v.
Tűzelj!)

Készülj!

A' puska lehozatik a' jobb oldalra, mint a' szurony-szegzésnél, csupán azon különbséggel, hogy a' test féljobbra fordul, a' jobb kar megtörődik, a' bal kéz a' jobb vállal egy irányba jön, és a' jobb láb hátrahúzóztatik, végre a' sárkány (kalapács) felhuzatik.

Cz é l t ! (huzósan mondatik ki.)

A' célbahozás nyugalommal történjék, és a' cél jól szemre vétessék.

Tűz! (huzósan mondatik) miután a' puska elszűtése megtörtént, mellre fekirányba lehozatva, a' töltés végbevitetik, azután ismét Készülj-be vétetik 'stb., míg a' tűzelés dobszó, vagy az Állj! ve-

zénylet által megszüntetik, mire valamennyien vállaznak, és arcba visszakoznak. Ha a' célra emelt fegyver levétetni szándékoltatik:

V i s z á z d !

I g a — z o d j !

Ez, a' szakasz beoktatásánál, a' második sort illeti.

13. §. Diszlövés- és futótűz.

Figyelj!

D i s z l ö v é s r e !

Készülj! A' második és harmadik sorbeli nemzeti őrvitézek jobbra lépnek.

F e n — c z é l t !

Tűz!

A' puska mellre hozatva, a' sárkány nyugállásába felhuzatik.

V á l l — h o z !

I g a — z o d j !

A' második és harmadik sorbeliek visszahelyezkednek.

T i s z t e — l e g j !

V á l l — h o z !

Figyelj!

F u t ó t ű z r e !

Készülj!

F e n — c z é l t !

(és Tűz vezénylet helyett a' futótűz megkezdéséhez egyik szárnynak intés által jel adatik.)

Váll — hoz!
Iga — zodj!
Tiszte — legj!
Váll — hoz!

16. §. Elé és hátra,
párhuzamos igazodások.

Elé.

MÁSODIK FEJEZET.

A' nemzeti örvítéznek
sorban idomítása.

14. §. A' sor állás.

Az örvítézekből 15 — 20 nagyság szerint egy sorba állítatik; és pedig a' jobbról álló századoknál, jobbról balra, és a' balról állóknál, balról jobbra sorakozva. Ezek könyök könyökre zárakoznak, és jobbra néznek.

15. §. Sorrali fordulatok.

A' fejvetések és testfordulatok szint akkép vitetnek végbe, mint az egyes beoktatás 2-dik §-ában meghatározott. Az egész fordulatokhozi vezérszót figyelmeztető előzi meg, péld.

Arczot — fordítani!
Jobbra — át!
Arczba — visszakozni!
Jobbra — át!

Az illy igazodások, egyén egyén után, lassankint történnek.

Az új igazodásvonal mindig eleinte kijelöltetik; mivégre

Altisztek és jobb (bal) szárny egyén! elé — lépj! vezényeltetik.

Ezek négy lépést elémennek, a' beoktató által kiigazítatnak,

azután:

Jobbra (balra) Iga — zodj! mire, egyén egyén után, kilép, és lassanként az uj arczvonalba elékél és kellőleg igazodik.

Hátra.

Ehez: Altisztek és jobb (bal) szárny egyén! Hátra — lépj! mire 8 lépésnyire hátrálnak, azután beigazítatnak.

Jobbra (balra) hátra Iga — zodj!

Erre szinte, egyén egyén után, lassanként hátrálva az uj arczvonalba kel.

17. §. Rézsut igazodás elé és hátra.

Elé.

Eléléptetésök az altiszteknek, és a' szárnyegyének; ez utóbbinak jobb vagy bal válla hátra szegül, ahozképest, a' hogy az igazodásnak jobbra vagy balra kell történnie. Beigazítás a' rézsut vonalba, aztán:

Rézsut igazodás jobbra! (balra) figyelmeztetik. Erre következik:

Iga — zодj!

Szinte, egyén egyén után, történik az rézsutvonalbai átkelés.

Hátra.

Ehez altisztek és jobb szárnyegyén! **Jobbra—át! elé—lépj!**

Mire 4 lépésnyire hátra menve

Állj!

Balra—át! vezényeltetik.

Beigazítás rézsut vonalba, azután:

Rézsut vonalbai igazítás! következik és pedig jobbra hátra.

Jobbra — át!

Iga — zодj! vezényeltetre, melly szint akkép

történik, mint eléfelé, csak-hogy az uj arczvonalba érkezés után visszakozni kelletik.

18. §. Arczjárat, elé és hátra.

Ehez:

Arczvonalan!

In — dulj! vezényeltetik.

Az illető altiszt, egy irány- és több központot szemel ki, mellyekre egyenest megy.

Minden egyéb akkép történik, mint az egyes beoktatásnál a' 4. §. már megmondattott.

A' hátrálat csupán csekély távolságra történik, és pedig a':

Sor, hátra — lépj! vezényeltetre.

19. §. Arczjárat közbeni húzódás.

Ez mint az egyes idomitásnál mondatott—helyből, vagy járatközben vitetik végbe, mihez helyből:

Jobbra (balra) húzódj!

In — dulj! és járat közben:

Jobbra (balra) húzódj!

azután:

Egye — nest!
vezényeltetik, vagy: *Allj!*
Arcz!

20. §. Helybeni kanyarodás.

Minden kanyarodó sornak három része létez:

1. Kanyarodó szárny.
2. Közepe. 3. Sarkpont.
Ezen három résznek kanyarodás közben tökéletesen igazodva kell maradni.

A' fej a' kanyarodó szárny felé vettetik, és a' zárakozás a' sarokegyén felé történik, ki ingatlan balsarokpontban toppot tartva fordul.

Ha az arczot jobb oldalra kellenék átteni — úgy:

Jobbra kanya — rodj!

Fejvetés balra, azután:

In — dulj!

A' kanyarodás végbevitel után:

Allj! vezényeltetik.

Az átkanyarodás mindig helyben történik, mihez t. i. ha az arczot oda kellene átteni, hol a' hát van:

Jobbra (balra) átkanya — rodj!

In — dulj! vezényeltetik.

21. §. Járatközbeni kanyarodás.

Ehez, midőn a' sarokon

(Pivot) létező altiszt a' kanyarodásponthoz két lépésnyire érkezett:

Jobbra (balra) kanyarodj! 's miután egy 3 lépés hosszúságu átmetasztót a' kanyarodó szárnyal toppot tartva, keresztül lépdelt, az ingó sarokegyénnél tőstént:

Egye — nest! vezényel.

Egyébiránt megjegyeztetik, hogy a' vezényletnek utolsó szótagja csak akkor mondatik hangjelezve ki, ha a' fejek nem volnának a' kanyarodó szárny felé vetve.

22. §. Puska fogások.

Ezeknek végbeviteléhez az idomító:

Figyelj!

Puskafogásokat gyakorold!
figyelmeztet, és azután azokat az ismert vezérszavak után viteti végbe.

23. §. Lőfogások.

Hol a' hely' fekvése engedí, kellő távolságban, a' sorral átellenben, sereg állítatik fel — hogy az őrvitéz megszokják helyesen czéložni; hol pedig ez lehetlen, reá kell nézni, hogy

a' puskák fekirányulag vé-
tessenek czélba.

A' lőfogások gyakorlása
következő vezérszavak u-
tán történik:

Figyelj!

Tölteni! — tölts! 'stb.

a' töltés végbevitel után:

Figyelj!

Sorral — tüzelni!

(Dobjel vagy Tüzelj.)

Sor! Készülj!

Czél! Tüz!

Dobjel vagy: **Állj!** mi
által a' tüzelés megszün-
tetik.

Iga — zodj!

24. §. Diszlövés és futótüz.

Figyelj!

Tölteni! — tölts!

Iga — zodj!

Figyelj!

Diszlövésre!

Sor! Készülj!

Tüz!

Váll — hoz!

Iga — zodj!

Tiszte — legj!

Váll — hoz!

Figyelj!

Futótüzzre!

Sor! — Készülj!

Fen — Czél!

Intés az illető szárny-
nak.

Váll — hoz!

Iga — zodj!

Tiszte — legj!

Váll — hoz!

HARMADIK FEJEZET.

Szakaszban i do- mitása az őrvit- tézeknek.

E' végre körülbelől 36
vagy 45 őrvitéz három
sorban felállítatik, és az
ekkép alakított szakasz
mindkét szárnyaira két két
altiszt t. i. egyik az első
sor, másik pedig a' har-
madik sor szárnyához zá-
rakoza beosztatik; törté-
nik pedig a' vezényletre:
Szakaszba alakul-
ni! második és harmadik
sor! **Fél — jobb!** (bal)
In — dulj! az első sor
csak egyet előre, a' más
kettő bekettőzve lép mel-
lettök.

A' szakasz beoktatása
következő részekből áll:

1. A' sorok nyitódása,
és csatlakozása.
2. Fordulatok.
3. Igazodások.
4. Arczvonali járat.
5. Egyszerű és kettős
rendcsapat' alakítása, és
arczbai fejlődése.
6. Puska- és lőfogá-
sok.

7. Szuronynyali megtámadás és gyülekezés.

8. Diszlövés és futótüz.

25. §. Soroknak megnyitása, és csatlakozása.

E' végre a' szakasz-vezérlő:

Két utó sor nyi — tódj! vezényel;

mire a' második sor négyet, és a' harmadik nyolczat lassan hátra lép 's jobbra igazodik.

Csatlakozás végett pedig:

Két utó sor zára — kozz! vezényeltetik;

mire a' második kettőt, a' harmadik négyet sebesen előre lép.

26. §. Fordulatok.

Fejvetések és testfordulatok következő vezényletekre történnek:

Balra vagy jobbra — nézz!

Rendenkint jobb — ra! (balra.)

Fél — jobb! (bal!)
Arcz!

Arczot for — ditni!
Jobbra vagy balra — át!

Arczra vissza — kozni!

Jobbra (balra) — át!

27. §. Igazodások előre.

A' jobbra igazodáshoz a' szakasz vezérlő:

Jobb szárny, három tag *elélépj!*

vezényel, mire a' nevezett három tag, a' hozzáárkózott altisztekkel, és az első sorbeli ellenkező szárnyaltiszttel, sebes lépésben elé lép, és a' hatodik lépésre megállítatik.

Miután emezek az új arczvonalba beigazitattak, a' szakaszvezérlő továbbá:

Jobbra Iga — zодj!
vezényel, mire az egész szakasz a' kijelelt új arczvonalba élékel, és jobbra igazodik, t. i. az első sorbeliek jobbra néznek, a' második és harmadikbeliek pedig előtteseikre fődeződve, sorközet igyekeznek megnyerni.

A' balra igazodás szint akképtörténik, mint a' jobb — rai, csak hogy itt a' fej balra vettetik.

28. §. Arczvonalijárat.

Itt szint azon vezérszavak használtának, mellyek a' sornál már eléhozvak, t. i.

Arczvonalban előre! In — dulj!

mlre az első sor fejét az irány felé veti, a' második és harmadik pedig egyenest nézve, előtteseit fődezve marad.

Egyébiránt az arczjárat vállra vett puskával a' többi lépésnemekben is gyakoroltassék.

Továbbá a' szakasszal a' helybéli és járatközbeni húzódások is, az ismert vezényletek után, gyakorlandók.

29. §. Hely- és járatközbeni kanyarodások.

A' kanyarodások végbevételénél a' vezérszavak szint azok, mellyek a' sornál eléirattak, t. i. a' helybéli kanyarodáshoz:

Sz a k a s z!

J o b b r a k a n y a — r o d j! *In — dulj!*

és a' kanyarodás végbevitele után az aliszt:

Állj!

a' járatközbeni kanyarodáshoz pedig: **J o b b r a (b a l r a) k a n y a — r o d j!** **E g y e — n e s t!** vezényeltetik.

J á r a t k ö z b e n i i r á n y — v á l t o z a t.

Ezek a': **B a l (j o b b)**

s z á r n y — e l ő r e! vezényletre vitetnek végbe.

30. §. Rendcsapat alakítás, járat és arczbai fejlődések.

A' rendcsapat alakításához:

R e n d e n k i n t j o b b — r a! (**b a l — r a!**) **F é l — j o b b!** (**F é l — b a l!**), a' rendcsapattali járatához pedig: **C s a p a t — I n d u l j!** vezényeltetik.

A' második lépésnél a' soroknak már egymásra zárkozva kelletik lenniök.

K e t t ő s r e n d e n k i n t j o b b r a v a g y b a l r a! Ha minden szakasznak tagjai nem volnának jó előre páratlan és párosra kijelölve, most megtörténik. **F é l — j o b b!** A' páratlan tagoknál az első sorbeli egyen fordulata után mozdulatlan marad, a' másodikbeli egy lábnyira, a' harmadik pedig két lábnyira jobbra nyitódik, ellenben a' páros tagoknak első, második és harmadik sorbeli egyénei a' fél-jobb fordulat után páratlan tagbéli előtteseik mellé balra belépve, a' térközöt bétöltik. **C s a p a t!** **I n — d u l j!** a' csapatot vezetik az első

sornak szélső egyénei, és a' többi sorbéli egyének erre igazodnak. *Állj! Arcz!* A' párostagbéli egyének helyt maradnak, és a' páratlanok melléjük jobbra élékanyarodnak, 's a' sorközre lépnek. A' balra menetnél balról újból meg kell tenni az elosztást.

Kettős rendekből egyszerűre lejtteni.

Kettős rendekből egyszerű rendekre *vo — nulj!* mire a' páros egyének visszavonulnak, és mindenki lépést rövidít, a' mig teljesen léphet. Egyszerű rendcsapatban lehet, de kettős rendcsapatban nem lehet arczot fordítani.

Csapattal arczot fordítani! jobbra vagy balra — *át!*

Csapattal arczot vizsakozni! balra, jobbra — *át!*

Arczbai fejlődések.

Az arczbai fejlődés és bontakozás négy különböző irányban történik meg, u. m.

I. Arczczal a' csapat' irányzata oldala felé.

II. A' csapat hegyére arczczal a' járat iránya felé.

III. A' csapat hegyére arczczal vége felé.

IV. Arczczal a' csapat

irányzatának ellenkező oldala felé.

Ezen kifejlések vagy bontakozások helyből, valamint járatközben is megtörténhetnek.

I. Arcz visszakoizat, vagy a' csapat irányzata oldalbai fejlődés.

Ha a' rendcsapat helyből nem kelt ki, úgy: *Arcz!* ha pedig járatközben volna, akkor: *Arczra vissza — kozz!* vezényeltetik, mire a' csapat hegyin létező két altiszt és az első rend balra arczoz, — 's így tovább a' többi rendek is helyökre érkezve egymás után.

II. A' csapat hegyire, arczczal a' járatirány felé, fejlődés.

Ehez: balra bonta — *kozz!* *Indulj!* vezényeltetik, mire az egész rendcsapat balra húzódva, az új arczvonalba lassaként fejlődik.

Ezen egy bontakozás megtörténhetik kettős rendcsapattal is.

III. Fejlődés a' csapat hegyire arczal vége felé.

E' végre: Jobbra bontakozva, arczba visszakozz! In — *dulj!* vezényeltetik, mire az egész csapat jobbra huzódik, és balra átfordulva arczra visszakozik.

IV. Fejlődés a' csapat irányának ellenkező oldalára.

Ehez: Az első rend megett *jobbra* fejlődj! *Indulj!* vezényeltetik; mire a' csapat hegye azonnal jobbra kanyarodik, és hat lépésnyire felállva, az új arczvonalt csak hirtelen kijelöli, mellybe a' rendcsapat többi tagjai is az előrendek háta megett jobbra kanyarodva beilleszkednek.

Ha az említett fejlődés jobbra az első rend megett meg nem történhetnék, ugy:

Az első rend előtt balra fejlődj! és arczba vissza — *kozz!* *Indulj!* vezényeltetik; mire az egész rendcsapat azonnal sebes lépésbe kilép, rendenkint balra kanyarodva és balra átfordulva arczba visszakozik.

30. §. Puska- és lőfogások.

A' puska fogásokhoz e-
lébb a' sorokat meg kell nyitni t. i. a' második sort négy, a' harmadik sort pedig nyolcz lépésnyire hátra léptetni; azután pedig: puska fogásokat gyakorolj! figyelmeztetik; mire azok szinte azon rendben vitetnek végbe, mint a' sor beoktatásánál. Egyéb-iránt a' puska fogásokat zárazott sorokban is lehet gyakorolni.

31. §. Lőfogások.

A' lőfogások mindenkor csatlakozott sorokban gyakoroltatnak; e' végre az oktató előlegesen vezényli:

Figyelj! Tölteni — *tölts!* mire a' töltés lehető gyorsan végbevitetik.

I. A' szakaszszali tüzelés.

E' végre figyelmeztetik:
Figyelj! Szakaszszal tüzelni! (dobjel vagy a' tüzelj vezénylet); mire az első sorbeli tisztek hátra lépnek, és a' harmadik sor puska-ját karrá veszi; azután:
Szakasz! Készülj!

Cz élt! Tűz! vezényel-
tetük; mire az első és má-
sodik sor ismert módon tű-
zel és tölt, 's puskáját
mindenkor a' töltés után
lő-kész helyzetbe hozza,
míg a' tüzelés megszünte-
tése dobjel vagy az: **Állj!**
vezénylet által bekövetke-
zik.

Vége:

I g a — z o d j!
vezényeltetik.

II. Szakaszban sor- tüzelés és egyen- kénti tűz.

Itt minden a' szakasz
tüzelésére megmagyarázott
mód szerint történik, és
pedig következő vezérsza-
vak után:

Figyelj!

**Sor onk ént s z a -
k a s z b ó l t ű z e l n i!**

(Dobjel vagy tüzelj)
Sz ak a s z! K é s z ű l j!
M á s o d i k s o r! C z é l t!
T ű z! 's midőn a' máso-
dik sor a' puskavesszőt
csőbe hozza: **Első sor!**
C z é l t! T ű z! Az e-
gyenkénti tüzelésrei átme-
netelhez a' szakaszvezérlő:

T ű z e l j! vezényli;
mire minden egyén lehető
sietséggel tölt és lő; végre
a' tüzelés megszüntetésére
dobjel, vagy **Állj!** vezény-

let szolgál; mire mindenki
töltött puskával válloz, és
a' második sor az: **I g a -
z o d j!** vezényletre előt-
tese megé visszalép.

III. Elényomulás- és hátrálásbani tű- zelés.

Ez is szinte akkint se-
besen léptetve, de azon ve-
zérszavak után történik,
mint a' sornál már előfor-
dult, csupán azon hozzá-
tétellel, hogy itt a' máso-
dik sor is az elsővel egye-
temben tüzel, és a' vezény-
letben a' sor nevezet he-
lyett **s z a k a s z** használ-
tatik.

32. §. Szuronynyali megtámadás és gyülekezés.

E' végre ostromjel do-
boltatik, azután az arcz-
járat következik, 's legfel-
lebb 60 lépésnyire az el-
lenségétől: **S z u r o n y r a!**
vezényeltetik, mire minde-
nik örvitez zárakozott rend-
ben lehető sebességgel és
elszántan az ellenségre ro-
han. A' gyűlöjelre, vagy
az **Állj!** vezényletre az ör-
vitezek vállozott puskával
sebesen szakaszba gyüle-
keznek.

Ha az arcvonal-menetben akadály fordul elő, az illető tisztegyének:

Három vagy négy tag! jobbra! (balra) vo — nulj!

az akadályon túl pedig, megint azon tisztegyén:

Három vagy négy tag! balra (jobbra) bonta — kozz!

tartják, és csupán következő puskafozásokat viszik a' részleggel végbe:

Váll — ra!

Kar — ra!

Láb — hoz!

Suly — ba!

az imáhozi fogásokat és a'

Fő — dezd!

33. §. Diszlövet és futótűz.

E' végre vezényeltetik:

Figyelj! Diszlövésre! vagy Futótűzre! Szakasz! Készülj! Fen — czélt! Tűz!

Itt csupán csak az jegyeztetik meg, hogy a' harmadik sor is a' Készülj!-re egyet jobbra lép, és szinte tüzel; a' futótűznél pedig a' Tűz! vezénylet helyett egyik vagy másik szárnynak tetszés szerint a' tüzelés megkezdése végett jel adatik.

Miután a' puskák mellre lehozattak:

Váll — hoz!

Iga — zodj!

Tiszte — legj!

Váll — hoz! vezényeltetik.

NB. Az altisztek a' puskát mindig jobb kézben

II. Rész.

GYAKORLATI

szabályzat.

ELSŐ SZAKASZ.

A' század gyakorlata.

1. §. A' század állványa, állása, sorozása és felosztása.

Állványa.

A' századnak hadakozható állványa:

1 százados mint századvezérlő.

1 főhadnagy.

2 alhadnagy.

2 őrmester.

12 káplár.

12 alkáplár.

140 őrvitéz.

2 dobos.

2 ács.

Öszv. 174 fejből áll.

Állása és sorozata
a' századnak.

Minden század három sorba állítatik; és pedig nagyság szerint, a' mit sorozatnak nevezünk.

A' század ahokképest, a' hogy az osztályban jobbról vagy balról áll, jobbra vagy balra soroztatik.

Felosztása.

Minden század négy szakaszra osztatik fel. Két szakasz egy félszázadot képez.

Miután a' század gyülekezett, az első őrmester vezényli: **Rend — állj!** mire az őrvitézek három sorba, az altisztek pedig az arcz elébe ezzel átellenben egy sorba felállnak.

Mig az első őrmester a' három sor kiegyenlítését és a' négy szakaszai felosztását elintézi, addig a' második őrmester az arcz megett a' fődezetről gondoskodik.

Ez megtörténvén az őrmester vezényli: **Szakaszokba balra vagy**

jobbra nyí—tódj! mire az illető három szakasz fél balra vagy fél jobbra fordulva, az egy-szersmind belépő tiszteknek helyet ad.

Tovább: **Jobbra vagy balra Iga—zodj!** vezényeltetik.

Végre a' jelentés lépcsőnkint megtörténve, a' fő-tisztek is illető helyökre mennek, és a' százados a' század vezényletére kardot húz.

2. §. Igazodások.

A' tagonkinti igazodás szint akkép történik, mint a' szakasz-oktatásánál már eléfordult; csupán azon különbséggel, hogy itt az új arczvonala kijelölésére az első sorbeli tisztek illy vezénylet által: **Tiszt igazodás jobbra! (balra!),** 6 lépésnyire eléleptetnek; 's miután az új vonalba beigazodtak, továbbá: **Jobbra (balra) Iga—zodj!** vezényeltetik, mire az igazodás mindenik szakaszánál az ismert módon végbevitetik.

3. §. Tűzelés.

E' végett:
Figyelj! Század-

dal tüzelni! figyelmeztetik. (Dobjel vagy Tüzelj!) Mire az első sorbeli tisztek hátra lépnek, valamint ezeknek helyadás végett a' harmadikbeliek is.

Tovább vezényeltetik:

Század! Készülj!

Czél! Tüz!

A' tüzelés annyiszor ismételtetik, a' mennyiszor szükséges.

Megszüntetés végett dobjel adatik, vagy: *Állj!* vezényeltetik.

Miután mindenik vállzott, a' százados vezényli: *Iga — zodj!*

Soronkénti tüzeléshez figyelmeztetik: *Figyelj!* Századból soronkint tüzelni!

(Dobjel 'sat.)

A' tüzelés élenyomulva és hátrálva szint akkép és azon vezérszavak szerint történik, mint a' szakasz oktatásánál meghatározottatott.

Végre megjegyeztetik, hogy az illető vezérlőnek a' tüzelést mindenkor az arcz háta megett kell vezényleni.

4. §. Rendcsapat alakítása és arczbai fejlődések.

A' rendcsapat alakítása

és az arczbai fejlődések vagy bontakozások a' szakasz oktatásánál már előfordultak, 's itt csupán az jegyeztetik meg, hogy a' századvezérlőnek rögtön fel kell magát találnia, egyik vagy a' másik helyzetben, a' fejlődés vagy a' bontakozás melyik nemét kell alkalmazni, hogy az arcz az ellenséggel minden zavar nélkül lehető sebességgel és renddel szemközt állíthatassék.

5. §. Részlegcsapat alakítása.

A' részlegcsapat alakítása az első sorra háromféleképp történik, ugymint:

1. Ha a' részlegcsapatban, az arczvonal hosszában, jobbra vagy balra kellenék elindulni, úgy:

Figyelj! Szakaszonként jobbra (balra) kanyarodni! figyelmeztetik; mire: a' hátul lévő tisztek belépnek; azután: Szakaszonként jobbra (balra) kanya — *rodj!* (Fejvetés balra) *Indulj!* vezényeltetik, mire a' szakaszok zárakozottan kikanyarodnak és az illető tisztek *Állj!* vezényelnek, de a' fejvetés balra marad.

Továbbá a' századvezérlő a' puskát vállra vérteti és a' csapatot illy vezénylet által: **Csapat! Indulj!** megindítja, mire a' csapat bal oldalán lévő tisztek irányt, fedezést és térközöt szorgalmaznak; a' jobb oldalán lévők pedig azt szorgalmazzák, hogy mindenki a' szakasznál az irány felé nézzen, zárkózék és igazodásban maradjon.

2. Ha az arczhosszában csapatjárat végett részlegenkint kellenék az arczból 3 lépésnyire elélni és balra vagy jobbra elkanyarodni, úgy:

Figyelj! Szakaszonként a' jobb szárnyról *indulni!* figyelmeztetik, (tisztek belépte.)

Azután: **Jobb szárny szakasz! Indulj!** vezényeltetik, mire ezen szakasz kilép és három lépést haladva, az illető tiszttel balra (jobbra) kanyarodáshoz vezényeltetik, 's midőn a' mellettes szakasz közepe elébe érkezett, ez utóbbinak illető tiszte vezényli: **2-dik szakasz Indulj!** Balra (jobbra) kanya — rodj! ekkép következik a' harmadik és a' negyedik szakasz is 'stb.

3. Ha végre a' csapatjáratnak a' jobb (bal) szárny függőleges irányában kellenék megtörténnie, úgy a' századvezérlő:

Figyelj! szakaszonként a' jobb szárny előtt csapatba! figyelmeztet. (Belépte a' tiszteknek.)

Továbbá vezényeltetik:

Jobb (bal) szárny szakasz, egyenest, a' többi jobbra (balra) kanya — rodj! Indulj! mire a' nevezett szárny szakasz egyenest megy, míg az illető tiszttel: *Allj!* vezénylete által, t. i. az egyszersmind kikanyarodó részlegek irányzatában, megállítatik.

A' századvezérlő azután vezényli: **Csapat! Indulj!** vagy gyorsan — *Indulj!* 'stb.

Ha a' csapat jobbra alakítatott, úgy az irányzat balra van, tehát balra is kell nézni, 's a' részlegek bal szárnyainak födezzve lenni.

Ha a' csapat balra alakítatott, úgy az ellenkező észrevétel szolgál.

6. §. **Arczbai fejlődések és bontakozások.**

Rendcsapatból.

Rendcsapatból az arcz-

bai fejlődések és bontakozások szint akkép történnek, mint a' szakasz beoktatásánál meghatározott; csupán azon hozzátétellel, hogy az arczbai fejlődéshez intézett figyelmeztetőre a' csapat végéről mindenkor az altiszt az új arczvonalt kijelölésére felállítatik.

Részlegcsapatból :

I. Arczczal a' csapat irányzatának oldala felé.

Miután a' csapat megállítatott:

Balra (jobbra) felkanyarodni! figyelmeztetik.

Azután: **Balra (jobbra) kanya—rodj!** (fejvetés). *Indulj!* vezényeltetik; mire mindenik részleg sebes lépésben az új arczvonaltba bekanyarodik; és végre a' századvezérlő **Jobbra (balra) iga—zodj!** vezényli.

II. A' csapat hegyére, arczczal a' járat iránya felé.

E' végre:

Balra (jobbra) arczba bontakozni! figyel-

meztetik; mire az első részleg főtiszte: **Jobbra (balra) Iga—zodj!** vezényli, és a' csapat végéről a' főtiszt megett létező altiszt az új arczvonalt kijelölésére elemegy és támaszpontul feláll, azután: **Balra (jobbra) bontakozz!** (Fejvetés.) *Indulj!* vezényeltetik, mire a' részlegek, kivéven az első részleget, balra (jobbra) huzódnak, és az illető tisztek illy vezényletére: **Egye — nest!** 's midőn a' második sorral egy irányba érkeztek: **Állj!** az új arczvonaltba illeszkednek és beigazodnak.

III. A' csapat hegyére, arczczal vége felé.

Ehez:

Jobbra (balra) bontakozva balra (jobbra) átkanyarodni! figyelmeztetik;

Jobbra (balra) bontakozz és balra (jobbra) átkanyarodj! *Indulj!* vezényeltetik, mire az arczbai huzódás megtörténvén, mindenik részleg illető tiszte illy vezényletére: **Balra (jobbra) átkanya—rodj!** az új arczvonaltba illeszkedik és igazodik 'stb.

IV. Arczozal a' csapatirányzatának ellenkező oldala felé.

E' végett, a' nélkül, hogy a' csapat megállítatnék:

Az első részleg megett jobbra (balra) békanyarodj! figyelmeztetik; mire a' csapat hegyén létező részleg' illető tiszte azonnal:

Jobbra (balra) kanyarodj! Egyenest! (s 6 lépést haladva) *Állj!* 's végre Jobbra igazodj! vezényli, 's így tovább, a' többi részlegek egyenest mennek 's midőn az előtők bekanyarodott részlegnek bal (jobb) szárnyával egy irányba érkeztek, a' Jobbra (balra) kanyarodj! *Állj!* vezénylet által az új arczvonalba bévezettetnek.

A' szakaszok minden mozgalmi megtörténhetnek félszázadokkal is. Ha netalán a' félszázadcsapatot elébb szakaszokból alakítani kellene:

Csapat! *Állj!* Jobbra vagy balra félszázadokká bontakozz! In—*dulj!* Az illető tisztiegyének: Egyenest! *Állj!* A' vezér: Csapat! In—*dulj!* mire ezek

a' bontakozással új helyökre érkezett szakaszok fejöket a' félszázad közepe felől el, és kifelé vetik.

Ha ennekutána megint szakaszokra kellene lejtetni:

Csapat! Jobb vagy bal szárnya! Szakaszra vonulj! In—*dulj!* mire a' fejöket a' részleg közepére vetve, a' szakaszok közepétől lépést rövidítve elmaradnak, és a' csapatba bevonulnak; a' mikor az irányzaton volt tisztiegyén **Egyenest! vezényel, az arczok megint feléje vettetnek.**

Ha pedig részlegekből rendcsapat kívántatnék:

Állj!—**Csapat! Rendekint jobbra vagy balra!** az az: a' csapat irányzatának ellenkező oldalára. *Fél—jobb!* vagy *fél—bal!* In—*dulj!* mindjárt kanyarodva, eleintén lépést rövidítnek.

Szükség esetében a' csapatot nem is kell megállítani, csak: **Rendekint jobbra** 'stb.

7. §. Tömeg alakítás és arczbai fejlődés.

I. Tömeg alakítás jobbra és balra az arczból.

A' tömeg alakításához:

Tömegbe jobbra (balra) alakulni! figyelmeztetik. (Tisztek belépte.)
Azután:

Fél — *jobb!* (*bal!*)
(Az első részleget kivéve, a' többek mind fél jobbra (balra) fordulnak); továbbá *Indulj!* vezényeltetik, mire az arcvonal szakaszokba töredezve, ezek rendenkiint sebes lépésben az első szakasz megé mennek és ott sorközre visszakoznak.

Az irányzat szárnyán létező tisztek a':

Balra (jobbra) irá — *nyulj!* vezényletre fődeződnek és a' tömeg első sora fejét balra veti.

Az akkép alakított tömeg főkép lovasság elleni védelemre szolgál, u. m. **F**igyelj! **T**ömeggel tüzelni! **D**objel. **T**ömeg! **K**észülj! Négy sor elérágadja puskáját, még pedig elől, hátul és oldal-félt úgy, hogy az altisztek is mint közvitének használtatnak. **E**lő sor! **s**zuryra! **m**ásodik sor az elő-utó-jobb-bal oldal! **C**zél! **T**üz! mire a' második puskáját a' harmadikkal váltja 'stb.

Ezenkívül az illy tömeggel siktéren járatokat, kanyarodásokat, irányváltozatokat 'stb. lehet vég-

bevitetni, csakhogy a' saroktag nem jár a' 3 lépésnyi átmetszőn, hanem kis körbe. Lehet: **T**ömeggel arczot fordítani! **b**alra (jobbra) — *át!* **T**ömeggel jobbra vagy balra indulni! **F**él — *jobb!* vagy fél — *bal!* **A**rczra vissza-közz! mire mindenki, helyére érkeve, arczra áll.

II. Arczbai fejlődés.

E' végre:

Tömegből arcvonalba fejlődni! mire az első részleg illető tiszte illy vezénylete után: **J**obbra (balra) **I**ga — *zodj!* a' csapatoknál megnevezett altiszt által kijelölendő támaszpontra beigazítatik.

Azután:

Fél — *bal!* (*jobb!*)
vezényeltetik, mire kivévén az első részleget, a' többi három balra fordul, az *Indulj!* vezényletre sebes lépésben egyenest kilép és kellő távolságban külön-külön arczoz 's miután a' bal (jobb) szárnyakon létező tisztek az új arcvonalba helyezkedtek, a' jobb (bal) szárnyon álló tisztek illy vezénylete által: **S**zakasz! *Indulj!* **Á**llj! a' kijelölt

arczvonalba egymásután bevezettetnek.

Egy tömegnek csapatra átváltoztatása történhetik.

A.) menetben:

Vegyetek rendezközöt a' felkanyarodásra! mire midőn a' szakaszoknál rövidített lépések által a' térköz kieszközöltetett, az irányon lévő tisztiegyén: **T elj es en lép j!** vezényli.

B.) helyből:

Csapat! **Állj!** Egész térközre nyitódj! Első részleg, in — **dulj!** minden részlegeknél az irányzaton: In — **dulj!**

A' tömegnek ellenkező oldalára is lehet fejlődni, és az átkanyarodást alkalmazni, hogy azáltal az arczvonala a' tömeg vége felé forduljon, melly különösen szükséges, ha egy felállított századnak balszárnyára kellene egy más századot illeszteni, melly a' jobb szárnya helyett a' bal szárnyával járna elől, és a' felállított század háta megett nem kerülhetne helyére.

Hely szűke mián szükséges lesz: A' század közepére arcz és szárnyat változtatni! Század jobb szárnya! In — **dulj!**

9 lépésre: **Állj!** a' jobb szárny balra, a' bal szárny jobbra fordittatik ezen vezényletre: fél bal, fél — **jobb!** a' bal szárnynak jobb oldalán álló őrmester még egy fél jobb fordulatot és egy lépést hátra teszen, hogy így az új arczvonalt kijelelje.

Mire: In — **dulj!**-ra a' jobb szárny az első rendek megett fejlődik, a' bal szárny pedig az első rendek előtt, és arczba visszakozik.

Végtére: **Jobbra — nézz!**

Szűk utcákban diszegebb a' felkanyarodás helyett bontakozva arczra visszakozni.

A' csapat fél — **jobb!** vagy fél — **bal!**-ra vezényeltetik, és a' harmadik sor felé bontakozva, az új arczvonala a' csapat tulso oldalára eszközöltetik, mi által elől tér nyerődött.

A' szükség igényelheti: rendekből szakaszokba, vagy felszázadokba fejlődni, és pedig:

A.) Helyből:

Balra vagy jobbra bontakozz! In — **dulj!** Csapat! In — **dulj!**-ra a' nézés a' bontakozásban végső tisztiegyénre vettetik.

B.) Menetközben :

**Sz ak asz ok b a v a g y
f é l s z á z a d o k b a f e j -
l ő d j ! a ' m e n e t l é p é s e
m e g t a r t a t v á n , m i d ő n a ' s z o -
r o s b ó l v a g y h i d r ó l k i l é p -**

**nek, a' huzódást megkez-
dik és folytatják, a' mig
az után-vonuló szárnyan
lévő tisztiegyén : E g y e -
n e s t ! v e z é n y e l , m i r e a '
nézés feléje vettetik.**



EZEN ŐRSÉGI MOZGALMARA VONATKOZÓ

ÁTALÁNOS ELVEK.

1. Minden egyén *Rend—állj!*-ra a' jobbra vagy balra sorozott századhoz tartozása 's nagysága szerint úgy áll helyére, hogy azon szárnyra néz, a' mellyről a' sorozat kiindul, tehát a' balra sorozott századoknál balra, és csak az őrosztág tesz kivételt, melly megnyítségéhez illendően mindég jobbra soroztatik.

2. Az őrmesterek a' felosztásnál úgy intézkednek, hogy a' sorozat a' kiindulási szárnyon kezdve négy egyforma szakaszra osztassék, és az egyének lehető hiánya csak a' 4-dik szakasznál az utolsó előtti tagban forduljon elé; midőn pedig a' szakaszok nem lehetnek egyformák, a' harmadik, vagy két középső osztatik kisebbre, — ha így sem jut, csak az első szakasz lesz erősebb.

3. Minden arcvonali állásnak szabályszerinti nézete jobbra van, azért a' balra sorozott századnál a' felosztás és balra történt igazodás után: *Jobbra nézz!* vezényli az őrmester, mielőtt a' tagok számát bejelenti. Ezen vezénylet szükséges teendője minden más vezérnek is, minekelőtte más mozgalmak kivitelére átmegyjen, ha a' gyakorlatok következtében az arcvonali nézet balra esett volna.

4. Minden ór- vagy magános osztág menetben is csak jobbra néz, de már a' szakasz-idomítástól kezdve minden századok gyakorlatainál a' zászlóalj közepére kell szoktatni a' fejtetést. Ha a' zászlóalj csak négy századra lesz határozva, a' két jobbszárnyon álló század, arcvonalban, *Indulj!*-ra balranéz, az *Állj!*-ra pedig előbbi elv szerint töstént jobbra; megfordított arcvonali járatnál ezen eset a' bal szárnyat illeti.

5. Minden arczvonali- és csapat-járatnál, minden fejlődés, bontakozás és huzodásnál az érintkezés és igazodás ott van, a' hol szabály szerint a' nézet, sőt szabadosabb menet okáért közbe közbe kívánatos is előre tekinteni, csak a' kanyarodás szenved kivételt, mert a' kanyarodás nem előre haladás, hanem csak irány-változtatás, hogy oldal felé is folytathassék.

6. A' kanyarodásnál mindenkinek a' kikanyarodó szárny felé kell néznie, és pedig úgy, hogy nem szabad előre pillantania, és nem is szabad oda zárkóznia, a' hová néz, hanem az ellenoldalon lévő sarokpont felé kénytelen mindenki mellettesével érintkezésben maradni, és a' kanyarodásnak különbségei még a' lépésre is kiterjednek, mert a' lépés hosszúságát csak a' kanyarodó szárnyon lévő tisztí egyén tartja meg, a' többi úgy szabja rövidítését, a' hogy azt, az élékanyarodó szárnyra nézés mellett, az ingó vagy ingatlan sarokpont felé tartott érintkezés javálja.

7. Illy kötött rendben végbevitt áthelyezése az arcznak oldalai egyikébe, az átkanyarodással pedig a' hát megé: disze a' mozgalmaknak, és bővebb magyarázata nem lesz fölesleges. A' kanyarodásnak három főrészei megjegyzendők: 1-ször A' kanyarodó szárny, 2-or közepe, 3-or az ingatlan vagy ingó sarok. Helyből ingatlan a' sarok. Midőn tehát illy kanyarodás jobbra vezényeltetik, a' fejek okvetetlen balra fordítandók, a' bévégzésre *Állj!* következik, mire a' fejek mindenkor ott is maradnak. A' kanyarodó szárny körívet jár, tehát azon szárnyon lévő altisztnek egy, két vagy három lépést egyenesen előre kelletik mennie, nehogy kezdetben a' körív helyett, átmetszőn járván, a' közeget öszveszorítsa, — de az elválásra, mint ellenkező hibára, se adjon alkalmat. A' sarokpontnak balsarka lassanként fordul, 's csak a' lépés topját jeleli azon mértékben, a' mint a' kanyarodó szárnyat a' köríven haladni látja. Ha a' sarokpont igen hamar fordul, a' mellettesének rossz érintkezést ad, mi által a' közepe elényomul; ha pedig igen lassan fordul, a' közepe begörbül. Hogy tehát a' kanyarodás jól történjék, a' sarkegyén ügyeljen, a' tagok maradjanak

érintkezésben sarkpontfelől melleteseikkel, és azoktól semmikép el ne váljanak, bár őket nem látják is; 's hogy a' közepe jól szabhassa lépéseit, a' kanyarodó szárnyan lévő tisztí egyén, a' mellete levő egy két tagot szorgalmazza a' sarok-iránybani igazodásra. E' mellett a' sarokponton lévő második és harmadik sornak egyénei a' sorközöt és fődözést csak úgy nyerhetik meg, ha balra huzódva, a' jobb lábbal hátra is lépnek. Menetközben minden kanyarodás ingó sarokkal történvén, e' szükségtelen, mert a' mint a' mellékelt rajznak 8-dik ábrája mutatja, egy három lépésnyi átmetsző annyi lépésre osztandó, a' mennyi a' köríven járó szárnynál szükséges. Különösön megjegyzendő, hogy a' tömeg helyből is csak ingó sarokkal, és pedig nem átmetszőn — hanem kis köríven — járóval történik.

8. A' kanyarodás menetben egyáltaljában az ingó sarok oldala felől vezényeltetik, nem különben a' reá következő: *Egyenest!* is, de élesen és közönyösen is lehet hangoztatni. Ha már arra volnának a' fejek, a' merről a' kanyarodás vezényeltetni czéloztatik, ott a' kanyarodást élesen kell hangjelelni, hogy az egész részleg töstént arczot a' kikanyarodó szárny felé vetessen, és az *Egyenest!* is ez esetben ugyan élesen kell kimondani, hogy a' nézet megint visszafordulhasson, és a' csapat-irányzat elve viszont helyt találjon. Ha pedig a' nézet már is a' kanyarodó szárnyon lenne, akkor semmi szükség az éles vezényletre, 's csak közönyösön nyujtva kell a' kanyarodást értésökre adni; az *Egyenest!* reá élesen épen nagy hiba lenne, mert a' következő 9-dik elv szerint illy éles vezényletre sokan jó irányukról eltévedhetnek.

9. A' kanyarodáson és reá nyujtva vezénylett *Egyenes*-en kívül, minden besorozott tisztí egyén vezénylete kötelezi a' részleget oda vetni a' nézetet, a' honnan az *Igazodj! Indulj! Állj!* vagy bontakozás, fejlődés után: *Egyenest!* hangoztatik. Elé kell hogy forduljon pedig, ha a' részlegek bontakozása által fejlődik az arczvonala: *Egyenest! Állj!* a' rész-

leg azon szárnyán, a' melly az előttes részleg mellé jön; szintugy azon szárnyan lévő tisztí egyéntől: *Állj!* ha az első részleg megett bekanyarodik; ha tömegből fejlődik, az után vonuló szárnyan: *Indulj!*— *Állj!* ha tömegből vezényeltetik: *Egész közre nyitódj! első részleg indulj!* az irányzaton levő besorolt tisztí egyéneket illeti a' koronkénti: *Indulj!* ha: *Csapat, zárkozz!* *Indulj!* mondatik, az *Állj!* csak az irányzaton következik; ha félszázadokból szakaszokba kell vonulni, az irányzaton levő szakaszok vonulnak vissza a' csapatba, és a' volt irányzaton fordul megint elé az: *Egyenest!* midőn fedezésöket megnyerték, hogy fejei azon szakasznak is viszont a' csapat irányára kelhessenek. Midőn a' csapat arczvonalba felkanyarodik, ámbár helyből törtévé, minden *Állj!* szükségtelen, és az igazodást a' vezér rendeli: de szükséges az első részlegnél az igazodást vezényelni, ha reá fog fejlődni az arczvonal.

10. Az arczvonali menetben a' zászló, tehát a' zászlóalj közepe levén az irány, a' csapat- és tömegnek iránya is csak a' zászló. De e' mindenkor a' kikanyarodó szárnyon, vagy ugy áll, hogy ha balról keletkezett a' csapat vagy tömeg, jobbra lesz az irány. Tehát minden csapat vagy tömeg iránya, ha jobbra indult, azaz: ha a' jobb szárnya jár elől, balra lesz: ha a' bal, jobbra; az irányon pedig az 5-dik elv alkalmazandó, csak a' rendcsapat teszen kivételt, mert itt mindég az első sor szolgál irányul, és képezi az egyenes falat. A' csapat irányán levő tisztí egyének egyedül szorgalmazzák a' födezést és a' szükséges térközöt, hogy a' következő arczvonal helyre állítása biztosittassék. Egyébaránt a' tömegnél kiki főbb gondját a' födezésre fordítsa, és pedig mindőn a' tömeg jobbra kanyarodnék, szakadatlan balra-vonulással eszközli.

11. A' vezér rendeletére: *Jobbra-át!* *Balra-át!* merev főtartással tegye kiki mindenkor átfordulását, mert a' vezér arra tartozik vezényelni, a' merre a' fejek szabály szerint tartatnak, és a' megtörtént átfordulat után ugy is maradnak, csak a' renden-

kinti csapat tesz kivételt, mert itt megint az első sorra fordítandók.

12. Minden fejlődés, bontakozás, helybeli kanyarodás, tömeg-alakítás, nyitás, zárkozás sebes lépve történik, mert csak szükség vezet a' serget mozgalmi képeinek megváltoztatására, és ezeket rögtön eszközölni is kívánja.

13. Kényelem okáért az örség mozgalmait többnyire vállra feltartott fegyverrel gyakorolhatja, de minden arcvonal helyre állítása esetében puskáját igazodásba veszi a' nélkül, hogy vezénylet szükséges legyen, így a' vállra feltartott puskával az átfordulatot is lehet vezényelni, mert kiki tartozik puskáját meghuzni, hogy átfordulatát megtehesse.

14. Ezen elvek veleje tehát röviden abból áll: arcvonali állásban jobbra, elindulásban a' zászló felé, részlegekkel pedig csapatban vagy tömegben ha jobbról, balra; ha balról indult el, jobbra nézzen kiki, 's a' hová néz, oda zárkozzék, 's igazodjék, csak a' kanyarodás elvégeztéig nem, mert a' kanyarodásnál mindég a' kikanyarodó szárny felé kell nézni, érintkezésben pedig maradni azon mellettesével, a' kit nem lát, tehát a' sarok felé. A' melly felőlről egy besorolt tisztí egyén vezényli: *Igazodj! Indulj! Állj! Egyenest!* arra kell hogy kiki fejét vesse, és a' kanyarodás bevégezte után csak ha az *egyenest!* élesen azért hangoztatnák, hogy a' fejek visszakerülhessenek, mert a' honnan a' kanyarodás vezényelve volt, onnan elfordultak a' fejek. A' *jobbra-vagy balra-át!* fordulatot kiki merev főtartással tegye, mert a' nézet azután is arra marad, a' merre az átfordulat előtt volt, csak rendenkénti csapatoknál nem. A' második és harmadik sor főbb gondját a' sorközre és fedezésre fordítja; egyébaránt ha az arcra visszakozás fejlődések- vagy egyenkénti igazodás következtében fordul elé, kiki az iránypontul szolgáló melletes felé tegye átfordulatát. Végtére megjegyzendő, hogy: *bontakozz! vonulj! huzodj!* ugyan mindenkor rezsubani járatot foglal magában, de alkalmazások különböznek. *Huzojd!* fordul elé, midőn

mindenki általánosan huzodik; *vonulj!* midőn némely-lyek csak rövidített lépéssel visszavonulnak; *bontakozz!* pedig midőn az arczvonal' vagy nagyobb részleg' alakítása előre kivántatik. — Csak rendenkénti állásból, midőn a' harmadik sor felé bontakozva *arczra visszakozz!* vezényeltetett, zárakozik az első és második sor a' harmadikra.

A' táblai rajz ismertetése.

A' löpor ereje (salitrom, kénkö és szén gondos vegyítése) a' golyó eredeti mozgását az úrvonal irányában csak kis távolságra folytatja, mert azontul folytonosan alá süpped, míg végre a' földet éri, melynek oka a' levegő ellentállásában és a' golyó nehézségében rejlik, mi az első ábrában látható. A' második pedig azt mutatja, hogy abból szükségképpen foly a' következő három vonal: 1-ső Úrvonal. 2-dik Mérvonal. 3-dik Röpösvénye a' golyónak. Ezek következőben 45 foknyig felemelt csővel nagyobb, lejtett csővel pedig csekélyebb lövés-távolság éretik el, mint annak fekiránya helyzetéből.

De ezekuek taglalása a' tárcsalövéshez tartozván, itt csak mellékesen említettik meg, hogy a' gyalogsági puskának mérlovés-távolsága 150 lépés, miből következik, hogy az ellenfél mellének megtalálása végett: 100 lépésnyire alsó testére; 150 — 200 lépésnyire a' mellre; 250 lépésnyire a' fejre; 300 lépésnyire pedig a' főveg legfelsőbb részére kelletik czélozni; minélfogva a' távolság megítélése is gyakorlandó.

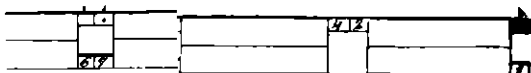
A' kőrajz magyarázata.

- 1-ső ábra Tagonkénti igazodás.
- 2-dik „ Kettős rendcsapat jobbra.
- 3-dik „ hegyire arczal előre: Balra bontakozz! In — *dulj!*
- 4-dik „ hegyire, arczal vége felé: Balra bontakozva, arczba visszakozz! In — *dulj!*
- 5-dik „ irányának ellenkező (hátsó) oldalába:
Az első rend megett jobbra fejlődj! In — *dulj!*
- 6-dik „ irányának ellenkező (elől levő) oldalába:
Az első rend előtt balra fejlődj! és arczba visszakozz! In — *dulj!*
- 7-dik „ Állása egy osztálynak, azaz két — jobbra és balra sorozott — századnak.
- 8-dik „ Ingó és ingatlan sorokkal tett kanyarodás.

midőn: Rendenkint jobbra! fél-jobbra! vezényeltetett, vagy a' rendcsapat menetben megállítatott: Fejlődés a' csapat

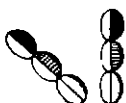
SZÜKSÉGES FORDÍTÁSOK.

Egyén.	Mann, Individuum.	Elő szárny	Vorangehender Flügel.
A' harczrend első, második és harmadik sorának egyénei egymást fedező állásban :	Ingó sarok	Beweglicher Pivot.	
Tag	Rotte.	Ingatlan „	Unbeweglicher „
De ezen tag féljobb vagy félbal fordulat után arczvonalba jöveten :	Támasz pont	Stütz-punkt.	
Rend	Reihe.	Központ	Zwischenpunkt.
Sor	Glied.	Iránytárgy	Richtungsobject.
Szakasz	Zug.	Irányzat	Allignement.
Félszázad	Halbe Compagnie.	Irányulj !	Allignirt !
Részleg	Abtheilung.	Besorolt tiszt	Eingetheilte Charge.
Század	Compagnie.	Járőr	Patroulle.
Osztály	Division.	Örs	Feldposten.
Zászlóal	Batallion.	Oltalom örs	Aufnahmeposten.
Ezred	Regiment.	Közöttes örs	Zwischenposten.
Dandár	Brigade.	Elővéd	Avantgarde.
Sereg	Truppe.	Csőür	Caliber.
Osztag	Posten.	Úrvonal	Seelenlinie.
Mennyiség	Quantum.	Mérvonal	Richtungslinie.
Csoport	Haufen, Klumpen.	Harczrend	Ordre de Bataille.
Tömeg	Massa.	Mozgalom	Manoeuvre.
Csapat	Colonne.		
Arczvonala	Front.		
Kanyarodó szárny	Schwenkender Flügel.		
Utó „	Nachziehender „		



6, 7, 8, 9

5. ábr. A.



Kapitány



Főhadnagy



1^{so} } *Hadnagy*



2^{de} }



1^{so} 2^{de} *Őrmester*



Kaplar



Zászlótartó



Fődobos



Dobos



Ács

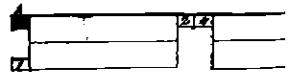
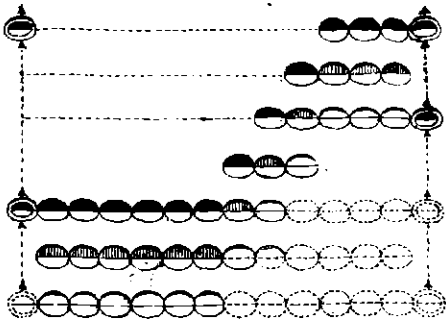
4

d

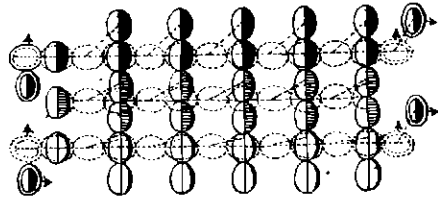
d

d

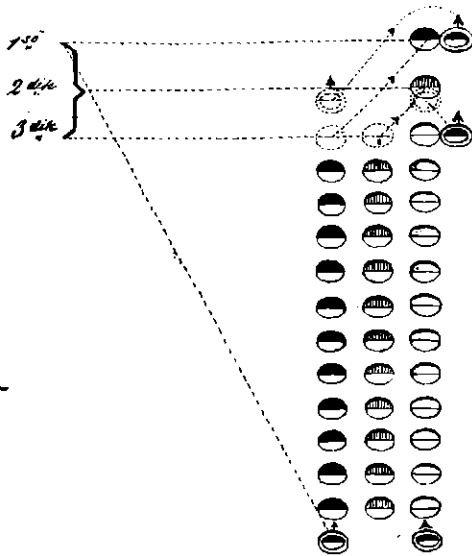
1^o abra.



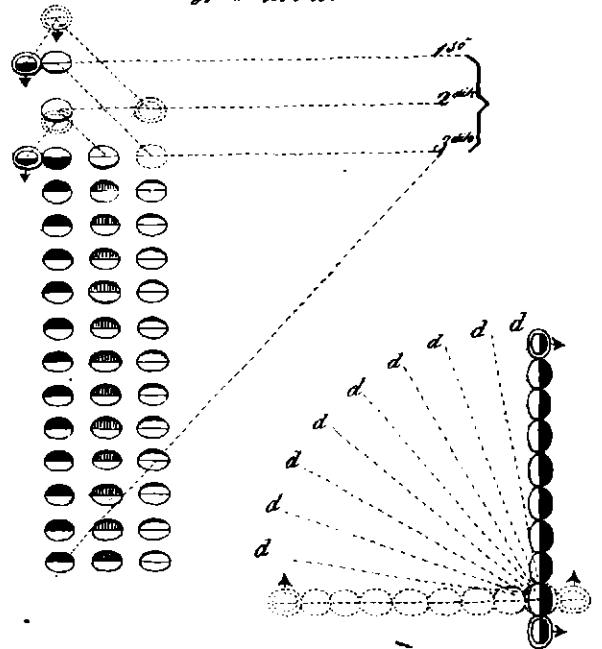
2^{da} abra.

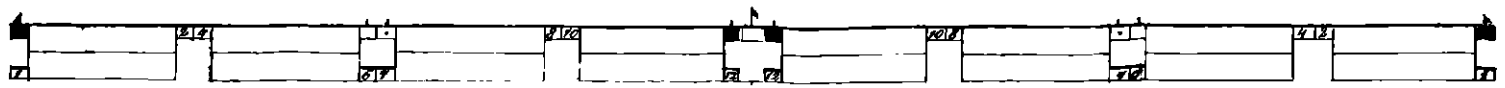


3^{da} abra.

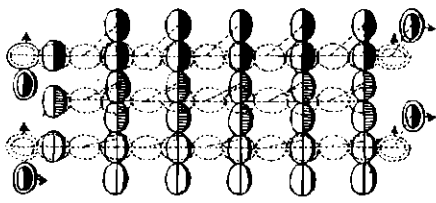


4^{da} abra.



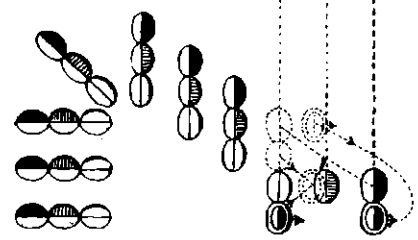


7. ábr. abra.

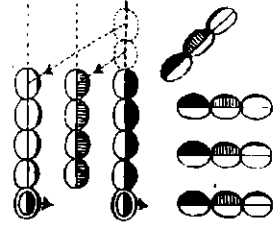


2. ábr. abra.

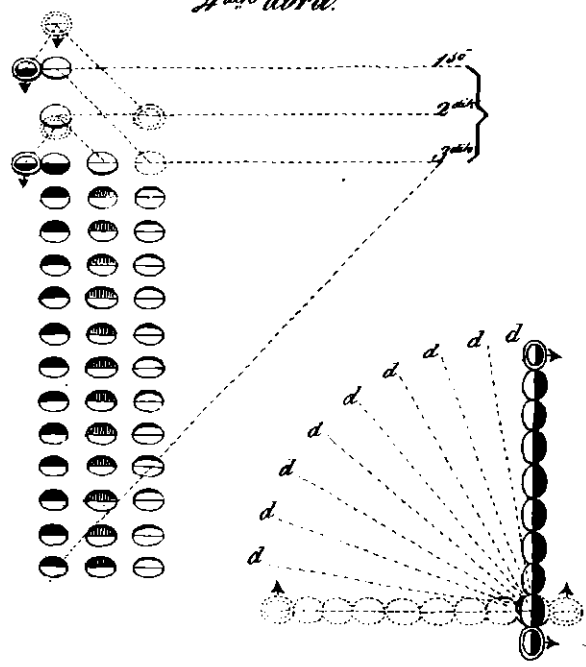
5. ábr. abra.



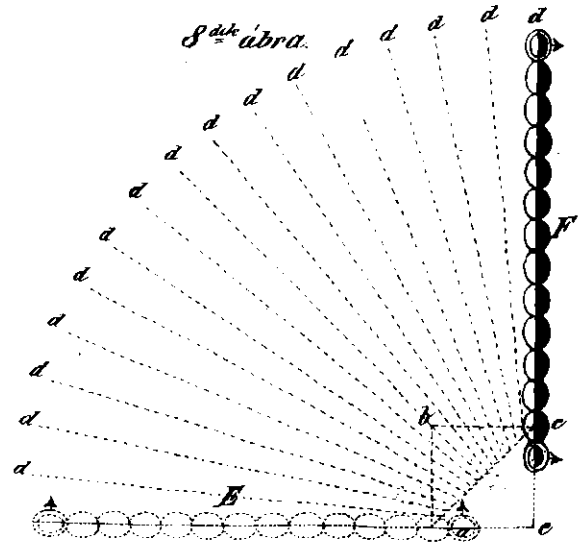
6. ábr. abra.



4. ábr. abra.



8. ábr. abra.



- ▲ Kapitány
- Főhadnagy
- 1.^o } Hadnagy
- 2.^o }
- 1.^o 2.^o Örmester
- Káplár
- Lászlótarló
- Fődobos
- Dobos
- × Ács

A
és
eg
Ta
D
fél
na
Re
So
Sz
Fe

R
Sz
Os
Zá
Ez
Da
Se
Os
M
C

T
C
A
K

U